

Kesällä 1939 kulki eräs kenraali Taipaleen yli lossilla, joka välittää liikennettä Metsäpirtin kirkolle. Siinä lossilla kenraali katseli veden vihreää virtausta, sanoen: "Siinä virtaa nyt vesi, mutta voi olla, että siinä virtaa kerran myös veri." Taipaleen joki on vain sata metriä leveä, missä Vuoksen vesillä on kiirettä laskiessaan Laatokkaan. Taipaleelta on kirjoitettu paljon talvisodan aikaisista tapahtumista, sillä ne muistot elävät ikuisesti niiden muistossa, jotka saivat taistella talvisodan taipaleessa. Olen syntynyt ja kasvanut Kirvesmäen kylässä, joten tunnen Suvannon ja Taipaleen tienoot kuin viisi sormeani.

On sanottu, että rajaseuduilla on rajan kirot. Onhan sodan pelko siellä jatkuvana ja häiritsevänä tekijänä rauhanaikanakin. Kyllä siitä sodan vaarasta isännät talvi-illoin keskustelivat, samoin kuin kesälläkin kokoontumispaikoilla. Useinmiten kokoontumispaikkana oli Paikunpiha, josta oli hyvä näköala Suvannolle. Kokoontumispaikoilla isännät käsittelivät aina päivän päättapahtumista. Veden ympäröimänä Taipaleen ja Suvannon välinen niemeke oli tärkeä, jonka sillanpään aseman tärkeys oli ennenkaikkea sotilasjohdon tiedossa.

Vuosi 1939 elokuusta alkaen oli elämä taas kerran tuonut epävarmuuden ja sekavan ajan rajaseudulle. Vaikka eihän kukaan voinut ajatellaakaan sodan tuloa ja kotien jättämistä. Ei vielä neuvottelujenkaan aikana jaksanut uskoa sodan tuloon, vaikka innokkaasti seurattiin neuvottelujen tuloksia. Ei ollut silloin vielä edes radio niin yleinen kuin nyt on televisio. Missä tiedettiin radion olevan, sinne kokoontuttiin kuuntelemaan uutisia tuvan tyyteltä. Olihan kysyüksessä koko kansan kohtalo, mutta josta ensin vaikuttaisi rajakansaansa. Niin alkoi joukko-osastoja saapua Taipaleen ja Kirvesmäen kyliin. Siellä alkoi valtaviin vallien ja pesäkkeiden rakentaminen, jotka tekivät täydellisen mullistuksen. Ensin isännät ihmettelivät ja manailivat, että kyllä nyt maat ja pellot menivät pilalle, kuinka noita nyt voi viljellä? Pian jäivät pellot pois mielestä ja toisarvoisiksi asioiksi ensi tyrmistyksen jälkeen, sillä sotilaat toivat uutta elämää rauhalliseen rajaseutuun. Smännillä oli kiirettä nullan paistossa ja illat kuluivat kahvin laitossa. Kauppa kävi kuin siima, maitokin meni sotilaille. Ei ollut reparoimista ja kirppaamista. Myöhäsen ulylyessä oli tungosta, sillä isännillä oli ylimääräisiä myllykätejiä. Olihan omasta takaa vehnää, josta sai teettää sihtijauhoja. Sotilaat toivat myös rahaa yläin, mutta lyhyttä se lysti oli ja kesken kaiken loppui se kulta-aika.

Oli tullut se sodan pelottavin H-hetki. Marraskuun 30 päivän aamu valkeni, kun palasin vartiopaikaltani Terenttilän Terenttilien koululle. Oli viskarin aamua, kun jätettiin rajalle leikkimäki kaanaksen. Sitä seurasi valtava tyhmyys kuin seivas olisi revennyt silmä hetkellä. Tuli sellainen outo tunne, ettei jaksakaan tahtonut oikein toimia. Tuntui jatkeltä kiveillä se suolen kilometrin matka.

Toisen erillisen patterin miehet, joihin itsekkin kuulin, oli koottu Terenttilän koulupiirin miehistä, Aironkylän piiristä oli viskarin valjeksot sekä kuljetuspöytäkirjona Suden Uno. Kyllä toinen patteri sai näyttää ammunataitoaan heti ensimmäisenä päivänä. Täytyy sanoa, että sen johto ja toiminta oli varmaa ja tehokasta. Olihan siinä patterin päällikönä, tykistöä kumma Sirola ja alipäällystä sekä miehistö olivat monivärisen koulutuksen saaneita, niin että jokainen tiesi työnsä ja tehtävänsä. Kirppaaminen täytyy antaa silloiselle vääpeli Paakkiselle, joka oli toisen patterin "Menonen". Siinä nimellä jokainen tunsi hänet, sillä hänellä oli kordinalilukemat valmiina aina. Patterin vääpeliä oli Terenttilän koulun opettaja. Hän oli kuin äiti siinä patterissa, sillä olihan suurin osa mie-

histä hänen entisiä oppilaitaan.

Ensimmäisen päivän toiminta oli kuin juhla ja "tervehdysten" lähettämistä. Miehet olivat innoissaan ja huutelivat: "Perille menivät kuin Markus-sedän terveiset." Sattui siitä juuri ~~ennen~~ ^{ennen} aikana Käkösen Matti kulkemaan. Hän ei ollut vielä ehtinyt evakkotielle lähtöä. Häinkin tuli kantamaan "lahjapaketteja" lähemmäksi tykkeitä. Kyllä Matilla oli pää hiestä märkänä, niin innokkaasti hän otti osaa vastaanottoseremoniaan. "Tyt lähden mielelläni", sanoi Matti, "kun saan olla apuna antamassa terveisiä." Ei voi väheksyä Kyöhäsen Jooseppiaakaan isänmaallisuudessa. Hän oli todellinen mallikuva patterissa ja Kirvesmäellä. Olihan hän Pietarissa palvelut entinen henkikaartilainen, jonka ei joka mies kelvannutkaan ja johon otettiin vain pitkiä ja suoraryhtisiä miehiä. Luistana kun olinne pikku poikana seurasmassa tykistön ammuntaharjoituksia, kuinka Jooseppi oli intoa täynnä. Usein hän lauloi isänmaallisia lauluja, joka oli kuin siemenien siroittelu keuhkoihin. Kun talvisota alkoi oli Jooseppi jo ikämies ja niin hän katsoi parhaaksi lähteä heti rintaman takaiseen palvelukseen. Hänellä oli hevonen sojassa eikä jäänyt muuta kuin kelkkä itselle, mihin laittoi tärkeimpiä tavaroita. Kiväärin hän laittoi tavaroiden päälle kuin painoksi sitoen sen huolellisesti kiinni ja näin alkoi Joosepin taival kohti tuntamatonta.

"Eivät tykit eivät olleet kuin 3" niin jähkälavettina ne antoivat sellaisen äänen, ettei lähimaastossa tiennyt oliko se vihollisen tykistöä vai omista tykeistä lähtenyt kranaatti. Eiköhän juuri toinen erällinen patteri säilyttänyt sitäkin osastoa, jossa oli tunnettu juoksija I. Salminen. Tämä osasto oli siinä lähi maastossa, kun kuulivat kranaattien äänen ja maastoutuessa putosivat perumakuoppiin.

Kyllä siitä julkisuuden kirosta sai toinen patteri kärsiäkin. Siitä tuli osaksi jo omienkin vihaama patteri, sillä se hänellä ja haiken lisäksi tarkkuudellaan sai aina valtavan tykistökeskityksen sikaan, josta oli hätää kärsimäsellä lähimaastossa olivat. Niin tuli patterille käsky muuttua jo toisena iltana kotini lähimaastosta Kirvesmäen takamaastoon. Ilta oli ehtinyt jo lähelle puolta yötä, kun pääsimme teltan havuvuoteille lepäämään. Ei ollut vielä kukaan ehtinyt uneen, kun alkoi kuulua koiran häätäistä haukuntaa ja ulinaateltan ulkopuolelta. Se oli Raiku-koirani. Se haukkui juuri sillä kohdalla teltan ulkopuolella, missä minä nukuin. En ollut nähnyt koiraani kolmeen päivään ja luulin sen kadonneen sodan selkeässä. Oli vastasta "Miska Aleksis Viili" ampumaan koiraani. Itse en olisi voinut tehdä sitä, vaikka olikin sota. Se oli ensimmäinen uhrini, jonka saan antaa sodassa.

Joulukuun toisena samana varhain olin ehtoimassa apetta ja väpö-päli parjolan ja eräiden muiden miesten kanssa koulun arkistoa. Kätköissä näin kotini kautta katsomaan minkälainen tilanne oli siellä. Minulla oli sillä kertaa hyvä ratsuhevos, jolle oli hauskaa ratsastaa. Se oli Loposen veljeden nuori tammaja ratsuhevosena se oli riuksinen, mustan ajan mässä ryhdyin hetkeksi katsomaan talien leimotusta, joka näkyi Mosvelasta ja Metsäpirtin kirkonkylästä. Muistan kuinka ratsuni seisoi siinä uljana kaula kaarevana, haistellen ja pürskyen outoa savun hajua. Oikaisin Mustalta ajalta suoraan kotiini, polkua, jota olin tuhannet kerrat aikaisemmin kulkenut. Olihan se entinen koulutieni. Annoin ratsuni kävellä. Olin kuin unessa josta minut herätti valtava järähdys. Olin kotiportilla juuri silloin kun järähti. Se oli Mosvelan nyllykillen järähdys. Setäni ja tätini olivat vielä kotona, joten kehoitin heitä lähtemään niin pian kuin mahdollista. Joulukuun kolmannen päivän iltana kävin viimeisen kerran kotona.

Mutta arnejia marssi vatsallaan ja ruokapuolen laisi toisen erillisen patterin talousmiehenä tunnettu Arvi Ukkonen. Ukkosen navetas-ta patteri sai muonatyydennystä pitkäksi säksä.

Joulukuun kuudes päivä oli todellinensodan toimintapäivä. Olihan se itsenäisyyspäivä ja kyllä kunnialaukauksia sille päivälle riitti. Se oli juhlallinen tilaisuus, joka jäi mieleen jokaiselle, joka oli mukana siinä juhlassa. Oli varmastikin korkeimman käsi suoja-
na, koska silläkään kertaa ei erillisen patterissa ollut mieshukkaa. Sillään tuli kranaatteja niin paljon, että savunokin porisi kuin puuropats. Kun ilta alkoi hämärtää taikosi tulituskin kuin taikoi-
kusta. Itsenäisyyspäivän iltana tuli patterin kuormaston siirto Keer-
us joelle, Tykkien siirto oli seuraavana päivänä ja asemapaikaksi
oli Sepän ja Nevon Jussin välinen metsämaasta. Oli kuin kirättä,
että jos erillinen ampui yhden yhteisen laukauksen, alkoi heti tul-
la takaisin kuin turkinhihasta. Joulukuun kymmenennen päivän aamu-
naukun Otto tuli takaisin huoltoportaaseen patterin muonankuljetus-
matkalta. Hän kertoi, että yön aikana oli tuotu kylmiä poikia pajan
eteiseen iso pino. Aamupäivällä kävi eräitä miehiä katsomassa kaik-
kensa antaneita pajan eteisessä. Sattui juuri silloin tulemaan kuor-
ma-auto, jonka lavalle lastattiin jo jättäneet ruumiit. Siinä kantä-
miehillä oli yksi miehis pudota maahan. Toinen kantägista sanoi: "Ä-
lä perkele pudota maahan." "Siihen toinen vastasi samalla mitalla: "
"No ei saatana tähän enää satu, kun tähän on jo sattunut." "Sota on
julmaa", sanoi paikalla ollut Viskarin Sulo. "On niillä miehillä ai-
nakin sodat sodittu ja heillä on ikuinen pauha", tuumasi Suvon Unon
Eiin lähti kuorma-auto kuljettamaan kuormaansa ressu peittona. Kuol-
leet olivat Keski-Suomen poikia, Jyväskylän seuduilta. Tykkistön tu-
li jatkuu pejoittavana joka päivä. Se oli yhtämittaista jylinää puol-
lin ja toisin. Yön hetket olivat hiljaisempia ja silloin täytyi
kaikki kuljetus suorittaa. Yön aikana oli linjoilla enemmän toimin-
tas. Sieltä kuului yhtämittäinen konetuliaseiden papatus. Se ääni
oli kuin viikatemies, joka yön aikana "niitti satoa".

Kun joulukuun 15 päivän aamu sarasti alkoi erillisen aamu-
v allista voimakkaampana. Väpeli Peakkinen oli antanut luterat ja
muutama yhteislaukaus "tulita"-komentoja tykinjohtajille, alkoi myös
tykkien isen tykkistötuli tavallista voimakkaampana antaa takaisin.
Kuului pian korvia vihlovia kranaattien ääniä, jotka lähenivät unka-
vasti kohti patteria. "Tykkimiehet suojaan" kuului seuraava komento.
Räjähdyksiä kuului ympäriinsä ja patterin peitti tomu ja savupilvet.
Kersantti Ukkosen tykin vallitus lensi miesten päälle, oli tullut
viisi tuumainen tykin viereen suutarina. Suuntaaja, Viskarin Heikki
ehti ensimmäisenä katsomaan kuinka oikein oli käynyt. "Hei pojat",
huuteki Heikki, "naapuri lähetti meille lahjapaketin, onkin oikein
iso jouluporsas." Oli onni taas silläkin kertaa mukana, sillä se oli
jäänyt suutariksi. Tosin patterin hevosia meni kuusi sinä päivänä ja
muutama haavoittui. Patterin huoltoportaan olikin sirryttävä Vilak-
kalan kylän perälle Ämmälän sepän taloon. Naapuritalon navetta paloi
joulutulina lentokoneen palopommeista. Ennen pitkää ei sielläkään
o ollut turvallista. Tuli ajankohtaiseksi muuttaa asunto perunakella-
riin, joka vahvistettiin kivikerroksella ja tuettiin sisältä. Siel-
lä vietetty jouluaatto on jäänyt mieleeni kaikkein selkeämmin, Ruok-
kapaikassa oli oikein joulukuusi ja ruokakin oli tavallisesta järjes-
tyksestä poikkeavaa. Kõrsun laverilla ei tahtonut vain tulla uni sinä
jouluaatto iltana. Housin ylös kirjoittamaan kirjettä kotiväelle Sa-
von puoleen, missä he olivat evakoituina. Vaan sillä kertaa ei tul-
lut mitään kirjoittamisesta kotiväelle. Mieleeni oli vallannut entis-
set joulunvietot kotona. Siitä kirjoituksesta tulikin seuraavanlainen
nen sepustus: On jouluaatto 1939 ja joulun pitäisi julistaa ihmisil-
le rauhaa ja hyvää tahtoa. Missä on nyt ihmisten hyvä tähtö? Mitä
on se voima, joka on vallannut ihmiset ja muuttanut tahdon viheksi?
Vaikka on rakennettu kouluja ja saarnattu sivistystä vuositunnet,
silti ihmiset vainoavat tänäkin päivänä toisiaan verenhimoisesti
kuin villit pedot. Elämän kehityksen pitäisi mennä eteen päin, mutta
ihminen polkee paikoillaan. Minkä ihminen tänään rakentaa, sen hän

huomenna tahtoo tuhota. Kuolemanviikate viiltää tälläkin hetkellä pimeyttä kallista viljaa, jättäen omaiset ja orvot suremaan. Korsuissa ja kallionkoloissa vietetään nyt pimeyden joulua, vaikka valon jouluna joulun pitäisi olla. Toivon joulun valon voittavan ja poistavan pimeyden maailmasta. Toiset jo nukuivat vain alikensartti Uno Susi oli vielä ylhäällä. Annan hän lukea kirjeeni, jonka luettuaan hän sanoi: "Niin nyt on tällainen joulu."

Pian joulun jälkeä sairastuin. Tuli kova kuume ja niin oli sairaalareissu edessä. Muistan kuin unikuvina sen matkan sairaalaan. Sairaiden kokoumispaikalla sain kuumaa mehua. Se oli kuin elämän vettä sillä kertaa, sillä se teki niin ihmeellisen vaikutuksen. Sillä sairaalareissulla menikin kaksi viikkoa ja sen jälkeen tulikin taas muutto Yläppään niemeen. Toinen jaostojoutui Järisevän linnakkeelle. Näissä asemissa toinen erillinen patteri oli koko sodan loppuosan. Minun tehtäväkseni tuli postin kuljetus Sortan lahdesta joka toinen päivä. Kyllä ne isot huopatossut olivat tarpeen, jotka eivät kenelläkään muulle olleet kelvanneet. Sodan alussa meidän patterimme evakoi Taipaleen kaupoista tavaraa, jonkaasiosta sain ne tossut. Siivilistä tulleet kasvonsuojukset olivat myös tarpeen. Vaikka oli joka päivä 40 asteen pakkahanen, ei 13 kilometrin matkalla pakkasen takia tarvinnut reestä pois nousta.

Tammikuun lopulla tuli kysymys kuinka saataisiin vaihtelua ruokavaliioon. Oli leipuri omasta takaa, puutui vain jauhoja. Kaapsaaran Väinö oli Pärssisen pakarissa ollut monta vuotta, niin että kyllä hän kullon paiston osasi. Si munta kuin tuumasta toimeen. Pyhäjärven mallas oli vielä mylly käynnissä, joka teki nisjajauhoja. Viskerinn Sulo otti myllytyspuolen tehtäväkseen. Kaarnajoella, Revon aitasaa oli vehnää, entisen asemapaikan lähellä. Myöhäsen Väinö ja minä oltimme tehtäväksemme jyvien hakemisen. Olihan se vaihtelua postinkuljetukseen, joka kulki aina samaareittii. Yön aikana täytyi mennä ja aika rauhallista oli. Linjoilta vain kuului yksitoikkoista jalkaväen aseiden rätinää. Tullessamme takaisin saimme kranaattisadetta Koveroajan kiintopatterin kohdalla. Lähdestä edellisena yönä oli kulunut jo toista vuorokautta, kun saavuimme erillisen majapaikkaanki. Meisu oli tehty säkitä täynnä vehnää. On liikuttavaa vieläkin muistella vaapeli Parjolaa. Hän oli ensimmäisenä vastassa kuin oma äiti kotiin palaavia poikiaan.

Sodassa on aina kolme vaaraa vaanimassa, jotka ovat monta kertaa pahemmat kuin sota sinänsä, ne ovat: nälkä, pelko ja pakkahanen. Oluus on siis täysin riippuvainen säkistä. Nämä tekijät ovat olleet historian aikana monta kertaa ratkaisevina puolina koko sodan kuluksa. Nälkää ei talvisodan aikana tarvinnut kärsiä. Pakkanen koitteli kyllä ankarasti ja gäi häiritsevänä tekijänä. Pelko on ihmisen "suoja-luvaisto" javarittaa jokaista. roinen vain esaa peittää pelkonsa, toinen voi menettää malttinsa. Alikersantti väinö Kiurukin menetti malttinsa mennessään eräänä iltana majapaikasta ulos. Hän oli nimittäin luullut katajapensaita vihollisen partioksi ja ampanut pistoolinsa tyhjäksi pensaisiin. Sen jälkeen hän oli mennyt kertomaan toisille miehille "partiosta". Itse pelkäsin eräänä helmikuun kuulakkaana ~~1944~~ ~~1944~~ palatessani yksin Järisevästä hevosella. Keenjalasten naryngäli suorastaan hermoja repivää. Kaikki oli suorastaan kuin kuollutta ei ollut mitään liikettä silloin. Vihollisen partiot olivat vaarana, sillä kuljin Laatokan rantatietä. Onneeni luottaen lähdin Järisevästä ja niin silläkin kertaa onni oli mukana.

Helmikuun lopussa sattui sellainen tapaus, joka on vieläkin minulle epäselvä. Mikä sen asian todellinen tarkoitus oli, vaikka tosin sodassa on kaikki mahdollista. Eräänä iltana palasin postireisulta, niinkuin tavallisestikin vein virkapostin linnakkeen komentokorsuun. Siellä oli linnakkeen päällikkö ja vaapeli Parjola. "On kadonnut eräs tärkeä kirje", sanoi linnakkeen päällikkö minulle. Vari nousi päähäni, sillä katsoin sen suoranaiseksi henkilökohtaiseksi loukkaukseksi. Olihan entinen

opettajani väpeli Parjola, joten ne sanat olivat kuin kirveenisku selkääni, vastasin: "Herra kapteeni, jos jotain on lähetetty se on myös tullut perille samoin kuin mennytkin."

Tuli viimein se toivottu rauha, mutta se rauhan päivä oli raskas muistutus rajaseudun kirosta. Se oli Karjalan väestölle katkera päivä, vaikka tietysti se koski koko Suomen kansaa. Muistan vielä niin elävästi sen rauhansanomien saapumisen, jonka otti vastaan kansartti Ukkonen puhelinsanomana. Tuli kuolon hiljainen hetki, useimman silmässä kiilsi kyynel. Päät painuivat jokaisella alas ja varmasti jokaisen ajatus liikkui sillä hetkellä kotiseudun tutuilla poluilla. Niin alkoi se pitkä perääntyminen kohti Käkisalmea ja edelleen Kerimäelle.

Kun kolonna lähti liikkeelle tunsin rinnassani ihmeen oudon ja tyhjän olon tunteen. Tuli mieleeni lapsuuden aikaiset mustalaisykäväänit Kirvesmäellä. Olihan he siellä siihen aikaan vakituksia vieraita jokaisessa talossa ja torpassa. Mustalaisten laula on syöpynt sydämeeni lapsuudesta lahtien. Sillä hetkellä, kun kolonna lähti liikkeelle, aloin laulaa: "Mustalaiseks' olen syntynyt, koditonna kuljeskelen nyt." "Kuule älä viitsi nyt laulaa", sanoi Viskarin Sulo. Siihen katkesi minun lauluni kuin kanalta jalka. Olihan se tietysti vähän outoa laulaa sillä hetkellä, mutta en voinut sille itsekään mitään, kun ne sanat tulivat suuhun. Olihan kysymyksessä lähtö lapsuuden aikaisilta leikkikentiltä. Ei saanut enää samoilla Suvenon rannoilla, ei saanut enää talastaa Taipaleessa eikä Koukunniemen koskessa. Ei saanut enää kuulla Laatokan laineiden laulua, ei nähdä kevään tuloa Kirvesmäellä eikä viheriivää Vihtovan koivikkoo. Oli jätettävä se lapsuuden aikainen satumaailma. Olin silloin vielä nuori mies ja suonissa virtasi veri kiihkeästi, vaikka piti ne pelot, jotka olivat leivännantaneet ja joilla oli vuotanut niin monta hikisäiraa, oli silttenkin sellainen tunne kuin vapautusjostakin pinnajaisunesta, joka oli käälinnyt elämään ahtauteen. Oli elämä vielä edessä ja elämän intoa, seikkailun halua ja romantiikkaa, jotka kiehtoivat omalla tavallaan. Ne toivat varmasti sen vapauttavan tunteen, ettei ottanut niin raskaasti sitä kohtalon hetkeä.

Taipaleen taistelussa oli omilla raskaat menetykset, mutta niin se varti viholliseltakin. Siellä oli 15 kaariportin ja kivetyksen laitetun hautausmaata. Karjalan heimo sai antaa myös raskaat lunnaat mutta kun oli kysymys koko kansan kohtalosta, ne lunnaat täytyi antaa. Vapaussota vapautti Suomen kansan vieraan ikeestä. Talvisota k kasvatti sen yhdeksi kansaksi. On sanottu, että hädässäyhtävä tunnetaan niin talvisotassa rintamalla tuli toinen toisensa tuntemaan ja suomen kansa lopullisesti löysi itsensä.

"Postipoika",

37/65

Alka 7

*Leikki Ruusu
Järvi mielly
Vaino*

Talvisodan muistoja Taipaleelta

M. S. Oetelä

E. Kuusela

M. Viikari

U. A. Töytäry

Ts -
Taipale
2. Er. Ptri
5 liuskaa

SOTA-ARKISTOON

11/2

AIKAKAUSLEHTI

KANSA TAISTELI

- miehet kertovat

Konttori: Helsinki, Korkeavuorenkatu 28

Toimitus: XXXXXXXXXX

Helsinki, Töölönkatu 35 B 1b